

lehetetlenül szűk helyből eredő mindennemű anyagi, erkölcsi, illetőleg tudományos károsodásért a felelősséget nem vállalhatom.

Kolozsvár, 1942. február 17-én.

Mély tisztelettel

Dr. Balogh Ernő sk.
egyet. ny. r. tanár, az EME Föld- és
Öslénytani Tárának igazgatója.

Jelentés a Növénytár 1941. évi működéséről

Alulírott, mint az Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytárának igazgatója, a következőkben van szerencsém jelentésemet megtenni:

I. Amidőn 1940. október 20-án a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem növényrendszertani tanszékére kineveztettem, az intézettel és a vele kapcsolatos botanikus kerttel együtt átvettem a növényrendszertani intézet épületében elhelyezett Erdélyi Nemzeti Múzeumi Növénytárat is.

A Növénytár a románoktól emelt új épület több helyiségében van elhelyezve. A földszint nagy múzeumi termében a szemléltető gyűjtemény darabjai, együtt az egyetem tulajdonát képező készítményekkel, ugyancsak egyetemi tulajdonú szekrényekben.¹ Leltár hiányában nem állapítható meg, hogy mely darabok képezik az EME, illetőleg az Egyetem tulajdonát. Az eredeti leltári címkéket a tárgyakról nagyrészt eltávolították és román feliratuakkal cserélték ki. Az egyes darabok tulajdonjoga tehát csakis a törzsleltár alapján állapítható meg; ez egy jövendő új leltározás feladata. A múzeális anyagot évtizedeken át őrizték a farkasutcai régi magyar nemzeti színházban (vö. Richter Aladár és Gyórfy István egy. ny. r. tanárok, egykori tár igazgatók jelentéseit és Borza Sándor román professzor beszámolóit), az innen való átköltözködés alkalmával sok tönkrement darabot kiselejteztek, ezek tehát hiányoznak. Ezzel szemben 1941. szeptemberétől a kiállított anyagot Hargitai Zoltán dr. egyetemi tanársegéd vezetésével átnéztük és az időközben ugyancsak nagyrészt tönkrement kiállított exiccatumokat újjakkal cseréltük ki, sőt a kiállított tárgyak számát a raktári és herbáriumi, valamint új gyűjtéseinkből származó darabokkal növeltük. Ez az átrendezés folyamatban van. Hasonló nagyobb-szabású munka volt a feliratok kicserélése. Eddig 1941 tavaszától számítva több, mint 5000 címkét cseréltünk ki. Intézetem egyetemi alkalmazású rajzolója, Keresztes Kálmán végezte a munka nagyrészét.

A szomszédos intézeti termek egyikét, a tanársegédi szobát, ugyancsak múzeumi helyiségnek rendeztük be. Hargitai dr. a phytopalaeontologiai gyűjteményt 6 szekrényben újjárendezte. A földszint harmadik termét az 1942 év folyamán van szándékunkban növényföldrajzi gyűjteményé kiépíteni.

¹ Az anyag felállítására vonatkozólag l. tőlem a következő nyomtatott ismertetést: A Kolozsvári Egyetemi Botanikus kert és Múzeum.

A román feliratok kicserélése és a fenti termek átrendezése remélhetőleg március végéig befejeződik és akkor a Botanikus Múzeum is megnyílik a kerttel együtt a nagyközönség számára.

Az emeleti herbáriumi terem szekrényeiben a herbáriumokat helyeztük el. Az egyetemi tulajdont képező Baumgarten- és Porcius-gyűjteményeken kívül a többi egységes generális herbáriumba van beosztva. Itt a helyzet kedvező, mert minden egyes herbáriumi lap bélyegzője világosan mutatja, hogy a példány múzeumi vagy egyetemi tulajdon-é. Az előbbieket kék, az utóbbiakat fehér borítékban vannak. Tekintettel azonban arra, hogy Borza Sándor vezetése alatt a két gyűjtemény elválasztásával nem törődtek, olykor egyes íveken az egyetemi és múzeumi példányok összekeveredtek. Miután a Növénytár 1941 végén megkapta múltévi átalányát, kiegészítő munkaerőt (Orbán Éva) alkalmaztam; ez megkezdte az egész herbárium újjárendezését, különös tekintettel az anyag szétválasztására. Borza alatt nem volt szabad a múzeumi anyagot gyarapítani, így 1922-ben 257830 lapot számláló gyűjtemény a gyarapodással közel 20 év alatt csak 259523-ra emelkedett. Az 1941. évi gyűjtések az átalány kései kiutalása miatt még teljesen egyetemi pénzből történtek, azonban a gyűjtések másodpéldányai is a múzeumi herbáriumot fogják gazdagítani. Kisebbségben (100—100 P.) részesítettem azt a két egyetemi alkalmazottat (dr. Balázs tanársegéd, Felföldy gyakornok), akik gyűjtéseiket a múzeumnak szolgáltatták be. Egyébként a gyűjtemény javarészen Nyárády E. Gyula utóbbi években gyűjtött anyagával gyarapodott.

Jelentős szaporulata lesz azonban a herbáriumnak a Margittai Antal-féle gyűjtemény. Ezt az örökösöktől a kultuskormány megszerezte a Magyar Nemzeti Múzeum Növénytára számára, amelynek igazgatóságával kötött korábbi megállapodás szerint a herbárium közöttük és a vezetés alatt álló intézet (akkor még debreceni egyetemi növénytani intézet) oszlik meg. Ezt a legalább 30.000 lapot számláló gyűjteményt én most a kolozsvári Botanikus Múzeumnak adom át, leszállítása már az ősszel megkezdődött. A kiválasztás több heti munkát vett és fog még igénybe venni.

Az intézet második emeletén helyeztük még el a múzeumi anyagból a maggyűjteményt és a duplumanyagot (L. még az idézett nyomtatványt).

II. Az EME Növénytárának jelenleg egyetlen tisztviselője Nyárády E. Gyula igazgató-őr, azelőtt polgári iskolai tanár, majd a román egyetemi növényrendszertani intézetnél múzeumi őr (conservator) 1941. június 1-vel nyert kinevezést. Az elmúlt évben leginkább a saját gyűjtésű kolozsvári és egyéb erdélyi anyagának feldolgozását végezte. A Növénytár az EME támogatásával és az igazgató közreműködésével kiadja Nyárády E. Gyula jeles munkáját, *Kolozsvár és környéke flórája*-t. Eddig két füzet jelent meg, 160 lapon, a harmadik most van sajtó alatt. Rá kell mutatnom arra, hogy az összes többi múzeumi munkákat mind egyetemi alkalmazottak végzik, így Hargitai Zoltán dr. tanársegéd, aki hivatalos egyetemi szolgálatán kívül a szemléltető gyűjtemény átszervezését vezeti (ezért szeptember 1-től havonta 50 P. tiszteletdíjat utaltam ki számára), valamint az intézeti rajzoló és több intézeti szolgáló, akik ezért a Növénytártól külön tiszteletdíjban nem részesülnek. Rá kell mutatnom ennek az állapotnak

helytelen voltára és sürgetnem kell legalább egy múzeumi altiszt alkalmazását.

Mivel Nyárády E. Gyula úrnak szolgálati ideje 1941 januárjával kitelt, értesülesem szerint nyugdíjazása már hamarosan bekövetkezik. Az ő helyébe Hargitai Zoltánt dr.-t óhajtom múzeumi őrnek (állami állásba) felterjeszteni.

III. Az elmúlt évben a növénytárat számos szakember látogatta meg, a nagyközönség előtt az átrendezési munkák miatt még zárva volt. Kiköcsönöztük feldolgozásra Lengyel Géza dr.-nak (Budapest) a *Hieracium* fajok egy részét, Igmándy József dr.-nak (Hajdunánás) két mohanemzetiség: *Orthotrichum* és *Ulot*a hazai anyagát. Az eredmények folyóiratomban: az egyetem támogatásával megjelenő *Acta Geobotanica Hungarica*-ban jelennek meg. Szükségem lenne azonban múzeumi anyag feldolgozását, új adatokat stb. magába foglaló és a Növénytár kiadásában megjelenő kisebb folyóíratra, mivel az eredmények közlése ma különben elég nehéz. Szándékomban van tehát megindítani egy *Folia Floristica Transsilvanica* című kiadványt; a régi Múzeumi Füzetekhez, ill Botanikai Füzetek mintájára ez kizárólag a múzeum szolgálatában állana Erdély virágos és virágtalan növényeinek kutatására.

IV. Itt említtem meg, hogy Győrffy István egyet. ny. r. tanár úr kívánására átadtam neki az Erdélyi Múzeum Növénytára gyűjtötte 796 köteg mohaanyagot, mint amely az ő szerkesztésében megjelent kiadvány részben már kiadott, részben még feldolgozandó anyaga, ugyancsak az ő szerkesztésében megjelent Botanikai Múzeumi Füzetek című folyóirat három évfolyamának példányait (200—250—750 példány) és a belőlük készült különlenyomatokat. Úgy éreztem, hogy ezek bár a Növénytár tulajdonai, őt jogosan megilletik. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy az alapszabályok 43. §-a szerint a tár igazgatója ama professzor, aki az illető tárban képviselt tudománynak egyetemi tanszékét tölti be. Miután a Növénytár-, különösen pedig a tár herbáriuma a növényvilág rendszeres gyűjteménye, amely a maga teljes egészében (virágtalanok és virágosak egyaránt) a növényrendszertani tanszékhez, illetőleg intézethez tartoznak — e tényt különben egyetemi kari ülésen Szily Kálmán államtitkár úr Ónagyméltósága, az egyetem miniszteri biztosa kifejezte és megerősítette — tehát nem lehet vita tárgya, hogy ezek a gyűjtemények szét nem választhatóak, illetőleg szétválasztás esetében is igazgatójuk csak a növényrendszertan professzora lehet. Amennyiben azonban az EME az általános növénytan keretébe vágó gyűjteményeket, múzeumot óhajt és tud felállítani (növényalak- és élettani gyűjtemény), az természetesen az általános növénytan tanszék igazgatásába kerül. Mellékesen megjegyzem, hogy az 1941. évben intézetemből több, köztük igen terjedelmes és alapos dolgozat jelent, illetőleg jelenik meg a virágtalanok köréből, így Igmándy József dr., Felföldy Lajos és jómagam tollából. A kryptogam gyűjteményt csak az 1941. évben saját gyűjtéseinkkel kb. 1500 darabbal gyarapítottam. Ha tudományos értéke nincs is, történeti szempontból kegyelettel vettem át Ugron István Ónagyméltósága kis, de szép alga és moha kollektóját, valamint

Kelemen Lajos főigazgató úrtól a sajnós, igen rossz állapotban levő Jósika bárónő Csáky Rozália grófnő-féle gyűjteményt.

V. A Tár tavalyi bevételeiről és kiadásairól külön elszámolást adtam be. A rendkívüli átalány javarésze kisegítő munkaerő alkalmazására fordítatik, a rendes átalányból az átrendezési munkák kapcsán felmerülő költségek, herbárium-papirbeszerzés, írógép, irodai szerek, a Nyárády-féle flóramű kiadása, kézikönyvek és néhány folyóiratsorozat beszerzése, valamint úti- és szállítási költségek a folyó tételek.

VI. Az 1942. év munkaterve már nagyrészt benne van a fenti beszámolóban. Most már lehetségessé lesz múzeumi költségen folytatni a megkezdett erdélyi kutatásokat. 1941-ben közel 140 napon gyűjtött az intézet Kolozsvár környékén, a Meszes hegységben, a Radnai havasokban, a Mezőségen és a Székelyföldön. Ugyanezen a területeken óhajtom folytatni a megkezdett florisztikai, növényzociológiai és geobotanikai kutatásokat (1941-ben intézetemből 32 dolgozat jelent meg). A múzeum átrendezésének folytatása, a beosztatlan anyag leltározása és beosztása, a folyóirat megindítása legfontosabb feladataink.

A fentiekben beszámolva az elmúlt évről, maradok a Tek. Választmánynak

Kolozsvár, 1942. február 16.

kiváló tisztelettel

Dr. Soó Rezső sk.

egyetemi ny. r. tanár,
az EME Növénytárának igazgatója.

Jelentés az EME 1941. évi kiadványairól

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1941. évi közgyűlése az alulírottat bízta meg azzal a megiltiztelő, de nehéz feladattal, hogy az Egyesületnek akkor egyetlen folyóiratát, az Erdélyi Múzeumot szerkessze és az egyesületi kiadványok ügyét gondozza.

Mint köztudomású,¹ a folyóirat az 1916—17-i összevont évfolyammal megjelenését megszüntette és a megszállás éve alatt csak 1930-ban éledt újra akkor, mikor az addigi egyetlen tudományos folyóirat, az előbb dr. Borbély István, majd dr. György Lajos szerkesztette Erdélyi Irodalmi Szemle megszűnt, és az EME vezetőségének gondossága lehetővé tette az Erdélyi Múzeumnak újból való rendszeres megjelenését. Az anyagi lehetőségek, sőt sajnós a szellemiek sem engedték meg, hogy az Egyesület több folyóiratot adjon ki. Ezért az Erdélyi Múzeum az Egyesület hivatalos közlönye és három szakosztály (a Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi, Jog- és Társadalomtudományi, valamint a Természettudományi) folyó-

¹ Vö. György Lajos: Az „Erdélyi Múzeum“ története. EM. 1939: 4—20, 125—145 és ErdTudFüz. 105. sz.